

Ministerstwo Edukacji i Nauki

Departament Kształcenia Ogólnego i Podstaw Programowych

DKOPP-WPPI.053.2.2023.ER
Warszawa, 23 maja 2023 r.

Szanowny Panie,

odnosząc się do treści petycji w sprawie zmniejszenia zakresu programu nauczania dla szkół podstawowych, szczególnie dla klasy I i II w zakresie wydłużenia procesu nauki czytania i liczenia, uprzejmie informuję.

Podstawa programowa kształcenia ogólnego to obowiązkowe zestawy celów kształcenia i treści nauczania, w tym umiejętności, opisane w formie ogólnych i szczegółowych wymagań dotyczących wiedzy i umiejętności, które powinien posiadać uczeń po zakończeniu określonego etapu edukacyjnego.

Obecnie obowiązującym dokumentem w powyższym zakresie, w szkole podstawowej, jest rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie *podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej* (Dz.U. poz. 356, ze zm.).

Podstawę programową kształcenia ogólnego opracowali eksperci z poszczególnych dziedzin nauczania dostosowując obowiązkowe treści nauczania do etapu edukacyjnego i wieku uczniów. Natomiast program nauczania do danych zajęć edukacyjnych w szkole przedstawia nauczyciel, a dyrektor szkoły zatwierdza ten program. Program nauczania musi uwzględniać treści nauczania określone w podstawie programowej poszczególnych zajęć edukacyjnych. Program ten może również wykraczać poza podstawę programową, jednak w każdym przypadku powinien być dostosowany do potrzeb i możliwości edukacyjnych uczniów, dla których jest przeznaczony.

Każdy taki program nauczania, w tym taki, który opracowuje np. nauczyciel według własnej koncepcji dydaktycznej, stanowi opis sposobu realizacji treści podstawy programowej. Należy podkreślić, że codzienna praca nauczyciela wyznaczona jest przez realizowany i interpretowany program nauczania, oparty na podstawie programowej kształcenia ogólnego. Interpretacja programu to dostosowanie sposobów osiągnięcia celów, czyli efektów do indywidualnych potrzeb i możliwości uczniów.

Zgodnie z zapisami w cyt. dokumencie, celem edukacji wczesnoszkolnej (I etap edukacyjny: klasy I-III szkoły podstawowej) jest wspieranie całościowego rozwoju dziecka. Proces wychowania i kształcenia prowadzony w klasach I-III szkoły podstawowej umożliwia dziecku odkrywanie własnych możliwości, sensu działania oraz gromadzenie doświadczeń na drodze prowadzącej do prawdy, dobra i piękna. Edukacja na tym etapie jest ukierunkowana

na zaspokojenie naturalnych potrzeb rozwojowych ucznia. Szkoła respektuje podmiotowość ucznia w procesie budowania indywidualnej wiedzy oraz przechodzenia z wieku dziecięcego do okresu dorastania. W efekcie takiego wsparcia dziecko osiąga dojrzałość do podjęcia nauki na II etapie edukacyjnym (klasy IV-VIII szkoły podstawowej).

Edukacja wczesnoszkolna jako pierwszy etap kształcenia w systemie szkolnym obejmuje trzy lata nauki w klasach I-III. Charakteryzują ją:

- 1) spokój i systematyczność procesu nauki;
- 2) wielokierunkowość;
- 3) dostosowanie tempa pracy do możliwości psychoruchowych każdego ucznia;
- 4) dostosowanie poznawanych zagadnień do możliwości percepcyjnych ucznia.

Edukacja na tym etapie wymaga niezwyklej staranności w doborze treści, środków, strategii, metod kształcenia, aby ukazać uczniom scalony obraz świata i ułatwić jego rozumienie.

Kształcenie na I etapie edukacyjnym kontynuuje rozpoczęty w przedszkolu proces adaptacji do współpracy w grupie oraz proces indywidualnej i grupowej aktywności poznawczej. Pozwala to uczniom na stopniowe rozpoznawanie różnych wzorów uczenia się, umożliwia pełne i bardziej świadome uczestnictwo w procesie edukacyjnym, a także optymalne wykorzystanie swojego potencjału.

Edukacja w klasach I-III realizowana jest w postaci kształcenia zintegrowanego. Kształcenie zintegrowane obejmuje: integrację czynnościową, metodyczną, organizacyjną i treściową. Podstawową formą organizowania pracy dziecka powinien być dzień jego wielokierunkowej aktywności, a nie klasyczna lekcja szkolna. Kształcenie zintegrowane to koncepcją wieloaspektowej aktywizacji dziecka wraz z potrzebą stałego diagnozowania jego rozwoju, wspieranie funkcji stymulujących rozwój i jednocześnie odrzucenie funkcji selektywnych. Elementem integrującym kierunki edukacji jest język w swym aspekcie semiotycznym. Nauczyciele w klasach I-III, rozpoznając możliwości uczniów, w tym uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych, posługują się własnymi twórczymi rozwiązaniami w zakresie realizacji treści podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej. Uczenie się jako proces twórczy samo w sobie wyklucza jeden wzór organizacyjny czy metodyczny. Nauczyciele, organizując zajęcia, planują proces wychowania, w którym realizowane zadania pomagają uczniom:

- 1) poznać wartości i adekwatne do nich zachowania;
- 2) osiągnąć sukces budujący poczucie własnej wartości uczniów oraz rozwijający motywację i zamiłowanie do dalszej nauki.

Proces edukacji przybiera różne formy: pracy z udziałem całego zespołu, pracy w grupach, pracy indywidualnej i jest wyprawdany z naturalnych sytuacji edukacyjnych.

Nauczyciele organizują edukację dzieci jako dynamiczny proces nadawania osobistego sensu i rozumienia ciągle zmieniającej się rzeczywistości, a nie jako przekaz gotowych informacji. Proces edukacji umożliwia eksplorację świata, zdobywanie nowych doświadczeń i interakcję z otoczeniem. Na tej podstawie uczeń buduje swoją wiedzę.

Nauczyciele w klasach I-III uwzględniają:

- 1) trzy naturalne strategie uczenia się dzieci: percepcyjno-odtwórczą (uczeń uczy się według przedstawionego wzoru - naśladuje), percepcyjno-wyjaśniającą (uczeń uczy się częściowo według wzoru, szuka wyjaśnień i odpowiedzi) i percepcyjno-innowacyjną (uczeń przekształca informacje i tworzy innowacje, w tym własne strategie myślenia);

2) stosowanie różnorodnych metod kształcenia, w tym metod organizacyjnych (łącznie z klasami autorskimi). Nauczyciel prowadzący klasę zna funkcje stosowanych metod i dostosowuje je do stylu uczenia się swoich uczniów. Warsztat pracy nauczyciela opiera się na współczesnych podstawach naukowych.

Istotą edukacji polonistycznej jest proces poznawania języka mówionego i pisanego w kontakcie ze światem zewnętrznym, w tym z otoczeniem społeczno-przyrodniczym oraz kulturą regionalną i narodową. Nadrzędną wartością edukacji polonistycznej staje się zatem komunikatywne posługiwanie się przez dzieci językiem ojczystym w mowie i w piśmie połączone z umiejętnością czytania w stopniu umożliwiającym płynne uczenie się przez dziecko tego języka na I i kolejnych etapach edukacyjnych. Budowanie umiejętności czytania powinno się odbywać przez codzienne czytanie przez nauczyciela fragmentów lektur oraz wspólne rozmowy o nich tak, aby każdy uczeń miał szansę na polisensoryczną eksplorację treści utworów. Taka forma pozwala uniknąć zniechęcenia do czytania, a wprost przeciwnie - zachęca, intryguje i poszerza zakres percepcji tekstu.

Istota edukacji matematycznej prowadzi do stopniowego odkrywania i poznania pojęć podstawowych, takich jak liczba czy działanie arytmetyczne. Proces ten oparty jest na intuicji matematycznej dziecka oraz własnych strategiach myślenia dziecka. Nauczyciel zobowiązany jest zatem tak planować zajęcia, aby wiedza matematyczna stopniowo układała się w logicznie powiązany system prowadzący od myślenia konkretno-obrazowego w kierunku myślenia pojęciowego. Pomaga w tym spiralny i liniowy układ treści.

W sali do zajęć powinna znajdować się tablica gładka z liniaturą lub siecią kwadratową umożliwiającą dziecku naukę pisania. Nauczyciel dobiera środki i narzędzia dydaktyczne do sali zgodnie z potrzebami oddziału i specyfiką stosowanych metod.

Należy również zauważyć, że zgodnie z art. 12 ust. 2 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. – *Karta nauczyciela* (Dz.U. z 2021 r. poz. 1762, z późn. zm.) w realizacji programu nauczania nauczyciel ma m.in. prawo do swobody stosowania takich metod nauczania i wychowania, jakie uważa za najwłaściwsze spośród uznanych przez współczesne nauki pedagogiczne.

Wyjaśniam również, że zgodnie z art. 22aa ustawy z dnia 7 września 1991 r. *o systemie oświaty* (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 2230), nauczyciel ma prawo do realizacji programu nauczania z zastosowaniem podręcznika lub materiału edukacyjnego oraz materiału ćwiczeniowego, ale nie ma takiego obowiązku, stąd może także podjąć decyzję o rezygnacji z korzystania z podręcznika lub ww. materiałów.

Procedura wyboru podręczników przez szkoły jest szczegółowo opisana w art. 22ab cyt. ustawy *o systemie oświaty*. Zgodnie z nią dyrektor szkoły na podstawie propozycji zespołów nauczycieli, ustala:

- zestaw podręczników lub materiałów edukacyjnych obowiązujący we wszystkich oddziałach danej klasy przez co najmniej 3 lata szkolne;
- zestaw materiałów ćwiczeniowych obowiązujący w poszczególnych oddziałach w danym roku szkolnym.

Ustalenie tych zestawów odbywa się po zasięgnięciu opinii rady pedagogicznej oraz rady rodziców danej szkoły.

Wybór podręcznika do realizacji danego programu nauczania jest dokonywany spośród podręczników dopuszczonych do użytku szkolnego przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania. Materiały edukacyjne i materiały ćwiczeniowe nie podlegają procedurze dopuszczenia do użytku szkolnego.

Jednocześnie należy podkreślić, że zgodnie z art. 22an powyższej ustawy, minister właściwy do spraw oświaty i wychowania dopuszcza podręczniki do użytku szkolnego na podstawie pozytywnych opinii rzeczoznawców wyznaczonych przez ministra właściwego do spraw

oświaty i wychowania z listy rzeczoznawców prowadzonej przez tego ministra, na wniosek podmiotu posiadającego autorskie prawa majątkowe do podręcznika lub inne prawa do korzystania z utworu będącego podręcznikiem.

Warunki, jakie muszą spełniać podręczniki są określone art. 22a0 ust. 3 ustawy o systemie oświaty i w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 października 2019 r. w sprawie dopuszczania do użytku szkolnego podręczników (Dz. U. z. 2019 r. poz. 2013).

Podręczniki dopuszczone do użytku szkolnego są wpisywane do wykazu, który jest podawany do publicznej wiadomości na stronie internetowej Ministerstwa Edukacji i Nauki.

Reasumując, należy podkreślić, że przepisy podstawy programowej zobowiązują szkołę i nauczycieli do podejmowania działań mających na celu zindywidualizowane wspomaganie rozwoju każdego ucznia, stosownie do jego potrzeb i możliwości.

Każdy uczeń powinien mieć zapewnione warunki – czas, wsparcie nauczyciela i szkoły, odpowiednie pomoce dydaktyczne – aby móc opanować oczekiwane wiadomości i umiejętności. Stąd *proces nauki czytania i liczenia* powinien się odbywać podczas trzyletniego kształcenia zintegrowanego tj. w klasach I-III.

Z wyrazami szacunku

Małgorzata Szybalska
Zastępca Dyrektora
/ – podpisano cyfrowo/